

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 12 maart 1950

Voor Van Maarseveen persoonlijk, mede voor Stikker.

Uw 153 kruiste voor een deel mijn 270. Met Hatta heb ik lang gesproken over liquidatie van deelstaten, daarbij toegepaste methodes en de consequenties die daaraan zouden kunnen zijn verbonden. Hatta heeft mij medegedeeld dat hij gehoopt had dat het probleem der Negara's pas aan de orde zou zijn gekomen wanneer de constituante bijeen zou zijn gekomen. Tegen de verwachting in zijn de zaken echter anders gelopen. Hij betreurde dat zeer, doch volgens hem was men in een situatie gekomen dat toegeven nodig was geweest om ernstiger conflicten te voorkomen. De President en hij, alsmede het Kabinet waren van mening geweest, dat de liquidatie van bepaalde Negara's volgens zuiver wettelijke procedure had moeten plaatsvinden, waarvoor een wet bij het Parlement werd ingediend. Zeer tegen zijn zin had men die wet moeten intrekken en een noodwet moeten indienen om de zaak te bespoedigen. Men kon de ontwikkeling niet tegenhouden. Het streven naar een eenheidsstaat was volgens hem te algemeen. Heel duidelijk uit het gesprek bleek mij overigens ook, dat men zich sterk door de jeugdbeweging laat beïnvloeden. Hij vreesde, dat de zaak in Borneo ook niet was te houden. De oorspronkelijke gedachte in Djokja was geweest uitsluitend de status van Lingadjati te herstellen. Hatta vreesde, dat moeilijkheden op Sumatra's Oostkust zouden komen, omdat Mansur in ieder geval van het machtsapparaat van de Barisans gebruik zou willen maken. Dit zou echter ook kunnen betekenen, dat Djokja voorlopig van actie op Sumatra's Oostkust zou afzien om bloedvergieten te voorkomen. Wat Oost-Indonesië betreft, geloofde Hatta, dat men daar de Negara vooralsnog zou kunnen behouden, vooral omdat daar een pasgekozen Parlement was. Ik vroeg hem, of het niet tijd was dat de RIS aan Djokja liet weten, dat de RIS deze ontwikkeling niet wenste en zeker niet zou kunnen aanvaarden, dat Djokja in Oost-Indonesië via de TNI of iets dergelijks pressie zou gaan uitoefenen. Ik wees hierop speciaal in verband met bestaande plannen TNI naar Oost-Indonesië te zenden. Hatta verklaarde, dat Djokja nog wel naar de RIS luistert. Ik merkte op dit te betwijfelen, omdat mij diverse gevallen bekend zijn, waarbij functionarissen een tweeslachtige positie innemen en bepalingen van de RIS negeren. Dit is b.v. het geval met de Militaire Gouverneur van Oost-Java en met Dr. Gani. Hatta verklaarde, dat de Sultan bij zijn recent bezoek aan Oost-Java de Militaire Gouverneur op Oost-Java op de vingers had getikt en dat Gani geheel uit de Indonesische overheidsdienst wordt verwijderd. Ik wees Hatta voorts er op, dat wij van Nederlandse zijde de RIS-Regering gaarne sterk zien en haar daarbij zoveel mogelijk willen steunen, doch dan zou deze Regering ook duidelijk haar positie moeten bepalen. Wij zijn overeengekomen, dat het KNIL naar de RIS zal overgaan en niet naar de Republiek Djokja. Indien de ontwikkelingen echter zo zijn, dat de Republiek Djokja Indonesië gaat beheersen, dan zou de overdracht van het KNIL de allergrootste moeilijkheden kunnen veroorzaken. Wij zouden dan moeilijkheden kunnen krijgen, waarbij het Westerlinggeval slechts kinderspel was. Ik verzocht Hatta mij dus nog eens uit te leggen, hoe hij de ontwikkeling zag. Hij verklaarde toen geen andere oplossing te zien dan het bijeenkomen van de constituante te bespoedigen. Men had immers op zich genomen deze binnen een jaar bijeen te roepen en men had gedacht dat dit een periode van een jaar zou worden. Men overwoog thans deze periode aanzienlijk te verkorten. Van een constituante verwachtte Hatta echter, dat een eenheidsstaat uit de bus zou komen en dat zou volgens hem betekenen, dat de Republiek Djokja en de eventueel nog aanwezige Negara's dan in de RIS zouden overgaan en niet omgekeerd de RIS in de Republiek Djokja. Daarbij wees Hatta nog uitdrukkelijk op de positie van de President en hemzelf. Ik heb toen verklaard, dat indien alles werkelijk langs democratische weg zou geschieden, niemand recht van critiek zou hebben, al zou men misschien voorkeur voor andere oplossingen hebben. Doch bestaat een waarborg voor een

werkelijke democratische oplossing dezer materie? Een bevredigend antwoord heeft Hatta mij hierop niet kunnen geven. Hij bracht nog wel naar voren de moeilijke positie van Anak Agung, die men verwijt, dat hij te langzaam reageert.

Ik heb verder nog ter sprake gebracht de motie in het RIS-Parlement over de Irianzaak en de nadruk er op gelegd, dat ik het zou betreuren, indien men zou toestaan dat van de aanwezigheid der Nederlandse Ministers hier gebruik zou worden gemaakt om een politiek concert te ontwikkelen.

De indrukken mijner bespreking met Hatta zijn nog te vers om U mijn conclusies te laten weten. Op het verzoek in de laatste zin van Uw 153 kom ik derhalve dezer dagen terug. Ik heb namelijk ook met Cochran afgesproken om hem in te lichten over mijn politiek gesprek met Hatta. Cochran heeft het voornemen volgende week een aantal bezoekers bij RIS-Ministers te brengen, teneinde ook zijn indrukken op te doen.

Tenslotte heeft Hatta mij ook nog gevraagd, hoe het met het onderzoek van de Westerlingaffaire stond en welke maatregelen eventueel zouden worden genomen tegen diegenen, die de vlucht hebben bevorderd. Ik heb hem medegedeeld dat deze materie gecompliceerder is dan ik aanvankelijk dacht en daardoor iets meer tijd vergde. Overleg met Den Haag zou voor mij ook nodig zijn. Ik kom hierop afzonderlijk terug.